

TOELICHTING bij het besluit tot vaststelling van een beschermd dorpsgezicht ex artikel 20 van de Monumentenwet te RAREN, gemeente Vaals.

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg tek. nr. 218) door een stippellijn omgrensde gebied.

Over de geschiedenis van Raren is weinig bekend. Het gehucht zal zijn ontstaan als een nederzetting van laten - oorspronkelijk horigen, vervolgens cijnsplichtigen - op gronden van het huis Vaalsbroek, waar een laatbank was gevestigd. Vaalsbroek, dat in 1420 als Vaichtzbroich en in 1516 als Vaalsbroich werd vermeld, was een leengoed van het graafschap Gronsveld. De heerlijkheid, die in 1761 in bezit kwam van J.A. von Clermont, de bekende lakenfabrikant uit Vaals, omvatte ook het Malensbos ten westen van Raren.

Het gehucht strekt zich uit tussen het huis Vaalsbroek en de hellingen van het Malens- en het Schimperbos. Het wordt gevormd door groepjes woningen en schuren langs een slingerende weg, die in het zuiden met een scherpe knik ombuigt naar Wolfshaag. Het laatste huis c.a. ligt aan een zijpad, dat in de bocht begint en in het Malensbos verdwijnt.

Tot voor kort bezat Raren nog vrijwel dezelfde structuur als in het begin van de vorige eeuw, toen het eerste kadastrale plan werd opgemaakt. Thans heeft het noordelijk deel door bungalowbouw zijn oude sfeer verloren. Ten zuiden van de weggromming bij nr. 39 is het karakter van de nederzetting echter goed bewaard gebleven, terwijl ook het landschap hier niet aan aantrekkelijkheid heeft ingeboet.

Nog zeldzamer dan het type van het gehucht - een in het zuidelijk deel gaaf voorbeeld van een overgangsvorm tussen verspreide bouw en straatdorp - is het type van de vakwerkhuisen aldaar. Raren bezit niet alleen de oudste landelijke exemplaren op dit gebied, die nog uit de 16e eeuw dateren, maar heeft ook de grootste concentratie van vakwerkpanden, die vóór het midden

van de 17e eeuw zijn gesticht. Een ervan staat in het noordelijk gedeelte (nr. 19 c.a.), de overige (nrs. 39, 57/59, 71 en 73) staan in het gebied, dat op grond hiervan en van de gaaf gebleven structuur in aanmerking komt voor een bescherming krachtens artikel 20 van de Monumentenwet.

De grenzen van dit dorpsgezicht zijn voor het noorden en het zuiden hierboven reeds aangeduid. In het oosten is een grens getrokken, die min of meer een hoogtelijn volgt op enige afstand van de weg, teneinde aan te geven, dat de tussengelegen strook onbebouwd dient te blijven. In het westen volgt de grens de toeristenweg, die uit het Malensbos komend langs de helling boven Raren naar Vaalsbroek leidt en een prachtig uitzicht biedt op het gehucht.